

Веклич Оксана Опанасівна

доктор економічних наук, професор,

головний науковий співробітник

відділу екосистемного оцінювання природно-ресурсного потенціалу,

Державна установа «Інститут економіки природокористування

та сталого розвитку Національної академії наук України»

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-296-1-18>

ПЛАТЕЖІ ЗА ЕКОСИСТЕМНІ ПОСЛУГИ З СЕКВЕСТРАЦІЇ ТА ПОГЛИНАННЯ ВУГЛЕЦЮ ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ У КРАЇНАХ СВІТУ

Ключовим питанням у сучасній зарубіжній практиці запровадження адаптації до наслідків зміни клімату на основі екосистемного підходу (Ecosystem-based Adaptation – EbA) є вирішення можливостей його фінансування шляхом мобілізації внутрішнього та міжнародного фінансування, а також сприяння інвестиціям приватного сектору в EbA. Це питання широко обговорюється і на міжнародному офіційному рівні, і на національних рівнях управління, і в зарубіжних тематично відповідних англійськомовних джерелах.

Питання фінансування екосистемної адаптації до наслідків зміни клімату, поряд з інвестуванням скорочення викидів парникових газів і секвестрації вуглецю, є складовою загальної стратегії фінансування кліматичної політики – так званих «кліматичних фінансів» («climate finance»), вирішення якого потребує значних фінансових ресурсів. Наприклад, обсяг лише початкового фінансування для підтримки проєктів по запровадженню EbA в таких країнах Карибського басейну як Антигуа і Барбуда, Куба, Домініка, Домініканська республіка, Гренада, Гаїті, Ямайка, Сент-Люсія та Сент-Вінсент і Гренадіна, наданий урядом Німеччини через Банк Німецького розвитку (KfW) спільно з ресурсами Міжнародної кліматичної ініціативи (КІ), складає 26,5 мільйонів доларів США [1].

Слід зазначити, що найбільш популяризованим в зарубіжних країнах механізмом фінансування заходів по адаптації до наслідків зміни клімату на основі екосистемного підходу, насамперед на вихідному місцевому рівні управління природокористуванням, виявляються моделі/схеми платежів за надання екосистемних послуг (Payments for Ecosystem Services – PES) – важливої складової загальної групи платежів за екосистемні блага. Спираючись на думку вчених Е. Ansink і Ж. Bouma та узагальнюючи її [2], зазначимо, що *PES є одним із важливих способів реалізації концепту екосистемних послуг через стимулювання постачальників цих послуг підвищувати або підтримувати рівень їх надання, збільшуючи екосистемну послугу в обмін на оплату, що оформлюється в контрактах як грошові компенсації за екосистемні послуги; а платежі за екосистемні послуги є загальним терміном, який використовується для позначення цього типу контрактів.*

Сформовані та успішно функціонуючі в багатьох країнах світу системи PES за надання послуг з регулювання клімату сприяють насамперед збереженню або нарощенню запасів вуглецю завдяки відновленню лісів, адаптації екосистем та спільнот до зміни клімату. Найбільш актуальним і доцільним застосуванням схем PES вважається в країнах, що розвиваються, через їх більшу чутливість і нижчу адаптаційну здатність до наслідків зміни клімату. При цьому схеми PES виявляються особливо дієвими при їх застосуванні на місцевому рівні. Ця особливість схем PES пояснюється в зарубіжних тематично спеціалізованих джерелах тим, що, по-перше, локальні спільноти, які своїм існуванням і добробутом залежні від продуктивності територіальних екосистем і їх здатності надавати екосистемні послуги, часто є найбільш вразливими і найнеблагополучнішими громадами, найбільш вразливими до впливу зміни клімату, котрим не вистачає соціально-економічних засобів для адаптації до її наслідків. По-друге, і самі ці екосистеми, і продукувані ними екосистемні блага часто деградують або перебувають під значним стресом і, отже, особливо чутливі до зміни клімату. Таким чином, існує потреба у додаткових фінансових ресурсах для посилення адаптаційного потенціалу до зміни клімату групи країн, що розвиваються, а також у впровадженні заходів з адаптації.

Доречно зазначити, що з 2005 року були започатковані дискусії щодо запровадження міжнародних платежів за поглинання вуглецю через механізм скорочення викидів від вирубки та деградації лісів (Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation – REDD), який можна розглядати як багаторівневу схему PES на міжнародному рівні. Інституційну підтримку ці схеми REDD отримали завдяки формуванню Програми ООН зі скорочення викидів від вирубки та деградації лісів (Програма UN-REDD)*, створеною в 2008 році у відповідь на рішення Конференції Сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату-13 щодо Балійського плану дій. Саме в Балійському плані дій – документі глобального значення, який став результатом переговорів між урядами країн світу в 2007 році щодо контролю над змінами клімату – було зафіксоване положення про обов’язковість «розгляду політичних підходів і позитивних стимулів щодо питань, пов’язаних зі скороченням викидів внаслідок знеліснення та деградації лісів у країнах, що розвиваються; та ролі збереження та сталого використання лісів та збільшення поглинання вуглецю лісами в країнах, що розвиваються» [3, с. 4]. Надалі розвинуті країни, також спираючись на низку відповідних рішень РКЗК ООН, найбільш конкретно прописаних в підсумковому звіті Конференції Сторін на дев’ятнадцятій сесії, (Варшавська конференція зі зміни клімату або COP-19, 2013 рік), підтримали запровадження концепції «скорочення викидів від вирубки та деградації лісів, а також сталого управління лісами та збереження та збільшення запасів вуглецю в лісах», у країнах, що розвиваються, відомою під терміном REDD+.

Згідно з рішеннями РКЗК ООН-13 і РКЗК ООН-19 була створена міжнародна спеціальна веб-платформа REDD+ з метою надання відповідними організаціями та зацікавленими сторонами інформації про результати і досвід, отримані в результаті їхніх зусиль щодо скорочення викидів від вирубки та деградації лісів у країнах, що розвиваються, та як засіб для публікації інформації про результати

* Програма UN-REDD є спільною програмою Продовольчої та сільсько-господарської організації ООН (ФАО), Програми розвитку ООН (ПРООН) та Організації Об’єднаних Націй з навколишнього середовища (ЮНЕП).

діяльності REDD+ і відповідних платежів, орієнтованих на досягнення зазначених результатів. При цьому надається інформація щодо кількості результатів, за які були отримані виплати, виражена в еквіваленті скорочених викидів в тоннах CO₂/рік, та вказується суб'єкт, котрий платить за отримані результати. Ці результати порівнюються з національними показниками еталонного рівня викидів CO₂ лісами країни, що розвивається [4].

Спираючись на статистичні дані, наведені на цій веб-платформі, а також враховуючи результати запровадження REDD+ упродовж 2006–2022 рр. в країнах світу, проведеним дослідженням встановлено, що протягом цього терміну було здійснено 64 виплати урядами Норвегії, Німеччини, Сполученого Королівства Великої Британії, Зеленим кліматичним фондом, Програмою REM Colombia-Visión Amazonía, Petróleo Brasileiro SA таким країнам як Аргентина, Бразилія, Камбоджа, Чилі, Колумбія, Коста-Ріка, Еквадор, Індонезія, Лаоська Народно-Демократична Республіка, Малайзія, Папуа-Нова Гвінея та Парагвай за їхні зусилля щодо скорочення викидів CO₂ через вирубку та деградацію лісів [5]. Важливо підкреслити, що на останній Конференції Організації Об'єднаних Націй зі зміни клімату 2021 року (COP-26) понад 100 країн прийняли зобов'язання зупинити вирубку лісів до 2030 року. При цьому задекларована сума платежів, орієнтованих на скорочення викидів CO₂ завдяки таким ініціативним діям, становить майже 14 мільярдів фунтів (19,2 мільярда доларів) державних і приватних коштів [6]. Узагальнення даних по зарубіжному досвіду запровадженню платежів за екосистемні послуги з регулювання клімату дало змогу дійти висновку, що головними та провідними інститутами розповсюдження схем PES в цій сфері переважно становлять територіально конкретизовані локальні, регіональні, субнаціональні, національні, міжурядові та міжнародні науково-прикладні проєкти/програми.

Особливу актуальність наразі та в перспективі із закінченням воєнних дій на території України, на мій погляд, становить посилена державна увага до зарубіжної практики організації та інвестування проєктів по запровадженню екосистемної адаптації до

зміни клімату й схем PES, в тому числі і REDD, в першу чергу локального значення, шляхом мобілізації фондів і систем саме міжнародного фінансування. Такий досвід має бути покладений в основу розроблення та запровадження відповідних національних проєктів за ініціативи та під патронатом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. Перспективними також видаються організація Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України спільно з Міністерством розвитку громад і територій України просвітницьких заходів по розробленню муніципальних стратегій EbA до зміни клімату та аналогічні ініціативні плани місцевого управління на локальному рівні, базуючись на відповідному зарубіжному досвіді. Спираючись на нього та виходячи з сучасних соціально-економічних вітчизняних обставин, важливо принаймні започатковувати здійснення потрібних інституційних кроків по адаптації до зміни клімату на основі екосистемного підходу в Україні.

Список використаної літератури:

1. Climate change program: EbA facility URL: <https://www.caribbeanbiodiversityfund.org/programs/climate-change>.
2. Ansink E., Bouma J. A. 9 – Payments for ecosystem services from Part IV – Paying for ecosystem services. Published online by Cambridge University Press, 05 February 2015 URL: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/ecosystem-services/payments-for-ecosystemservices/B4EFE89548FE00924B8F7F8ECD88843C>.
3. Доклад Конференции Сторон о работе ее тринадцатой сессии, состоявшейся на Бали 3-15 декабря 2007 года. Ч. 2: Меры, принятые Конференцией Сторон на ее тринадцатой сессии. Док FCCC/CP/2007/6/Add.127, May 2008. 88 с. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:guE4D5zSB1wJ:https://unfccc.int/resource/docs/2007/cop13/rus/06a01r.pdf+&cd=7&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>.
4. Welcome to the UNFCCC REDD+ Web Platform! URL: https://redd-unfccc-int.translate.google/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=op,sc.
5. Lima REDD+ Information Hub on the REDD+ Web Platform URL: https://redd-unfcccint.translate.google/infohub.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc.
6. Harrabin R. COP-26 climate change summit: So far, so good-ish // BBC News (en-GB), 3 November 2021 URL: <https://www.bbc.com/news/science-environment-59150807>.